

ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

УДК 378.147

Валуєва Н. М.

Дніпровський державний технічний університет

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ЯК ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

У статті аналізуються сучасні підходи до організації навчального процесу у вищому навчальному закладі, зокрема висвітлюються переваги впровадження інтегративного підходу, який сприяє формуванню системних знань у студентів, поєднує в одне ціле знання і навички, які студенти здобувають у результаті вивчення різних навчальних дисциплін, дозволяє здобути нові знання під час реалізації міжпредметних зв'язків.

Ключові слова: інтеграція, інтегративний підхід, інтегративне навчання, міжпредметні зв'язки, синтез, компетенції.

Постановка проблеми. Завдяки науково-технічному прогресу суспільство стрімко розвивається, кожного року технології вдосконалюються, змінюючи парадигми ринку праці. Сьогодні перед працівниками постає набагато більше завдань, аніж будь-коли. Окрім професійних якостей, вони мають володіти нестандартним критичним мисленням, здатністю швидко пристосуватися до нових форм праці, вміти творчо підходити до розв'язання питань, постійно самовдосконалюватися. Навички адаптації, креативності набагато складніше розвивати в зрілому віці, тому їх формування має відбуватися майже з дитинства, з початкової школи й послідовно, логічно тривати в наступних ланках інститутів освіти. Саме тому пошук нових або вдосконалення наявних шляхів навчально-виховного процесу є актуальним питанням, оскільки це є запорукою підготовки висококваліфікованих фахівців і творчих особистостей. Сьогодні перспективним є вивчення, удосконалення і впровадження тих систем навчання й виховання, які відповідатимуть вимогам, які ставить перед працівником сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню й аналізу новітніх напрямів системи освіти присвячено багато робіт сучасних дослідників (праці М. Адамко, В. Безрукової, Л. Водясової, М. Гриньової, С. Гончаренко, І. Козловської, І. Кас'ян, О. Крилової, О. Любарської, К. Нікола-

шиної, А. Токаревої, Ю. Шабанової, В. Юрженко, Р. Андертона, М. Нейлона та багатьох інших). Зазначимо, що їхні доробки мають не суто теоретичний характер; актуальним є не лише питання опису засад того чи іншого підходу, їх інтеграції в навчання, дослідники також висвітлюють досвід їх запровадження, результати (позитивні моменти й ті, що потребують подальшого вивчення, зміни, або вдосконалення в різних ланках системи освіти), це важливо під час запровадження того чи іншого підходу в навчальний процес у різних закладах освіти.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю, по-перше, перероблення наявних методик навчання для їх оптимізації; по-друге, впровадження новітніх підходів у навчально-виховний процес; по-третє, опису досвіду їх застосування.

Постановка завдання. Мета статті – описати сучасний інтегрований підхід як засіб оптимізації навчального процесу, зокрема під час вивчення іноземних мов.

Досягнення поставленої мети потребує вирішення таких завдань:

- аналіз сучасних концепцій і підходів до навчання, що відповідають сучасним парадигмам системи освіти;
- визначення сутності інтегрованого підходу взагалі, а також у системі вищої школи;
- аналіз шляхів запровадження міжпредметних зв'язків для оптимізації навчального процесу;

– застосування інтегративних принципів під час викладання гуманітарних дисциплін (а саме англійської мови) та дисциплін природознавчого циклу для студентів немовних спеціальностей;

– окреслення переваг застосування інтегративного підходу під час підготовки студентів-філологів.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в науці спостерігається тенденція до синтезу знань, до формування нового інтегративного мислення, і система сучасної освіти не є винятком. Провідними перспективними напрямками організації навчально-виховного процесу вважаються такі, що базуються на принципах інтеграції, міждисциплінарності, трансдисциплінарності й синергійності.

Ю. Шабанова в процесі комплексного дослідження специфіки, структури, характеристик і параметрів сучасної вищої освіти України зазначає, що сучасний освітній простір багатоаспектний і «відтворення єдиного середовища для здійснення сучасного буття вищої освіти» [8, с. 6] можливе із застосуванням системного підходу, який зараз переживає нову, інтеграційну стадію розвитку.

Сучасні дидактичні підходи організації навчання мають інтегрований характер; «запровадження в освітню діяльність підходів, які ґрунтуються на інтеграції, сприятиме подоланню розрізненості знань, що полегшує оперування ними, забезпечуватиме професійний розвиток майбутнього фахівця в процесі підготовки» [4].

До таких провідних підходів відносять власне **інтегративний підхід**, який базується на принципах взаємозв'язків між науками, галузями знань, технологіями та теоріями, а також споріднені з ним **системний, комплексний, акмеологічний** підходи; формуються і нові, інтегровані концепції навчання, наприклад. В інваріантах інтегративності реалізуються нові тенденції системного підходу: міждисциплінарність (взаємозв'язки між декількома дисциплінами), трансдисциплінарність (розгляд окремого явища поза межами однієї наукової дисципліни), теорія складних систем (синергетика, що вивчає загальні закономірності нерівноважних систем) [8, с. 113]. Останнім часом у педагогічній літературі не розрізняють терміни «міждисциплінарний», «трансдисциплінарний», вживають їх як синоніми терміна «інтеграція» [3, с. 102].

Отже, інтеграція є характерною рисою сучасного освітнього процесу: прагнення вдосконалення навчання, створення системності набутих знань, комплексний розвиток необхідних для фахівця компетенцій зумовлюють можливість і необхідність поєднання декількох підходів в організації навчально-виховного процесу.

Реалізація інтегративного підходу має різні рівні. У широкому розумінні «інтегративний підхід розкриває досліджуваний об'єкт чи знання у взаємодії з іншими знаннями з інших галузей знань» [4], що потрібно враховувати під час створення інтегрованих навчальних курсів. У більш прикладному аспекті інтеграцію розуміють як виявлення взаємозв'язків між знаннями з різних навчальних дисциплін, встановлення змістовних відношень між дисциплінами, що вивчаються. І в цьому плані інтеграція є важливим способом оптимізації навчального процесу, сприяє розвитку пізнавального інтересу в студентів до навчальних дисциплін, узгоджує «особисті й професійні прагнення студентів, допомагає сформувати культуру цілісного мислення» [7, с. 186].

В освітній парадигмі ми спостерігаємо два взаємопротилежних процеси: *диференціацію* наук й галузей знань, що приводить до появи нових суміжних спеціальностей, отже, появу нових навчальних дисциплін, зміст яких на практиці багато в чому дублює навчальний матеріал наявних дисциплін, та *сінтез* – прагнення об'єднати, систематизувати й підпорядкувати одній меті різнопланові елементи системи. «Інтегративний підхід в освіті дозволяє полегшити недостатки диференціації в рамках міждисциплінарної расчлененности содержания образования на основе выбора некоторого интегрирующего основания» [6].

Міждисциплінарна інтеграція сприяє формуванню системних знань у студентів, розвитку інтелектуальних й творчих здібностей, оскільки орієнтується на встановлення широких зв'язків між різними дисциплінами, розділами й галузями науки.

Розглянемо більш детально методологічну стратегію застосування інтегративного підходу щодо об'єднання (інтеграції) однорідних й різних елементів системи для вирішення завдань, оскільки, як зазначає Ю. Шабанова, «інтегративність як цілісність зближує і пов'язує окремі частини, елементи і функції різних систем за допомогою єдиної освітньої ситуації» [8].

Інтеграцію в навчальному процесі можна розглядати з декількох боків: 1) як педагогічну категорію; 2) щодо встановлення можливих зв'язків між навчальними дисциплінами, 3) як принципи розроблення спеціальних інтегрованих програм та курсів, які б відбивали проблемний зміст предмета; 4) як вивчення методів викладу матеріалу під час застосування інтегративного підходу тощо.

У процесі дослідження інтегративного підходу в прикладному аспекті, а саме стосовно компонентів педагогічної інтеграції, розрізняють: *внутрішньопрпредметну* (поєднання понять, знань й навичок у межах однієї дисципліни) й *міжпредметну* інтеграцію (синтез фактів, понять, теорій декількох дисциплін); *міжсистемну* (зміст навчання об'єднується в одне ціле з додатковою освітою) і *транспредметну* інтеграцію (синтез основних і додаткових елементів змісту навчання); *горизонтальний* і *вертикальний* тематизм (за одиницю навчання окремого блока обирається тема, що перебуває у взаємозв'язку з декількома навчальними дисциплінами); *інтегровані курси* (впровадження курсів, які базуються на змісті дисциплін споріднених навчальних галузей) [1, с. 98–99]. Під час створення інтегрованих курсів важливі такі три аспекти: предметно-змістовий (під час вибору тем(и) варто враховувати рівень інформативності студентів за даною тематикою), мовний (вибір лексичних одиниць, необхідний для виконання завдань за обраною тематикою) та комунікативний (виконання комунікативних завдань має спиратися на лексичний матеріал із даної теми) [5].

Володіння іноземною мовою, насамперед англійською, є важливою умовою в сучасному суспільстві, яке характеризується економічною, політичною й культурною інтеграцією й уніфікацією. Впровадження інтегративного підходу під час викладання іноземної мови має велике значення для студентів всіх напрямів підготовки. Іноземна мова перебуває в тісних зв'язках із гуманітарними дисциплінами, тому впровадження інтегративних технологій у спеціальності гуманітарного циклу не спричиняє особливих складнощів. Проте і для студентів технічних напрямів підготовки інтеграція дисциплін на базі іноземної мови цілком можлива. У системі як середньої, так і вищої школи успішно впроваджуються інтегровані курси: профільні дисципліни викладаються іноземною мовою. Такі курси можуть бути як окремою дисципліною, так і інтегрованими в профільну дисципліну.

У межах реалізації інтегративного підходу щодо професіоналізації англійської мови можна виокремити такі компоненти:

1. Засвоєння лексичного й граматичного матеріалу, окремих мовленнєвих компетенцій (читання й письма) відбувається на базі науково-технічних матеріалів, здебільшого текстів зі спеціальності.

2. Організація структурно-логічних зв'язків навчальних дисциплін профільного й мовного циклів. Викладання окремих курсів за спеціальністю, які доцільно вивчати іноземною мовою.

3. Адаптація методик викладання профільних й мовних дисциплін, розроблення об'єднаних програм навчального процесу, методичних вказівок, посібників і підручників, інших навчальних матеріалів.

Загалом, у процесі інтегративного навчання можна застосовувати «багато із вже знайомих методів і технологій: групове навчання, групове планування, навчальні об'єднання, міждисциплінарні семінари, тематично та проблемно спрямовані навчальні курси, спільне навчання в проєктній діяльності і вирішення завдань кейсів, портфоліо з інтегративного навчання» [7, с. 186].

Впровадження інтегративного підходу сприяє підвищенню інтересу до навчання в студентів як взагалі, так і за їхнім профілем зокрема, оскільки представляє дисципліни в певному структурно-логічному поєднанні, а не як розрізнені елементи. За такого підходу іноземна мова стає засобом здобуття додаткових знань зі спеціальності, а також розвитку необхідних мовленнєвих іншомовних компетенцій для подальшої професійної діяльності.

Оптимізація процесу навчання відбувається і завдяки таким системним елементам інтегративного підходу, як:

1) суб'єкт інтегративної діяльності, яким є студент, що отримує «новий зміст навчання іноземної мови, важливий для його майбутньої професії» [1, с. 102]. На основі збільшення об'єму мовленнєвої практики в різних видах діяльності забезпечується фундаментальність знань; студенти мають змогу значно розширити свій пасивний й активний словниковий запас під час вирішення комунікативних завдань.;

2) зміст навчання на основі нових програм, розроблених на принципах взаємозв'язків між дисциплінами;

3) технології та засоби інтегрованого навчання (запровадження різних способів для «пізнавальних, навчальних, виховних, комунікативних завдань у процесі інтегративного навчання іноземної мови» [1, с. 102]).

Інтегративний підхід є одним із пріоритетних і для студентів-філологів, філологія по своїй природі інтегративна. Бути філологом – це володіти глибокими знаннями з різних галузей знань, мати розвинене асоціативне мислення, відрізнятися ерудицією й начитаністю.

Як і у випадку з технічними напрямами, для інтеграції дисциплін гуманітарного циклу необхідно: 1) загальнотеоретичне обґрунтування інтеграції конкретних навчальних дисциплін; 2) визначення оптимального рівня й форми інтеграції

предметів; 3) координація навчального матеріалу, навчальних програм; 4) використання відповідних методів та предметів, засобів навчання [2].

Запровадження інтегрованих курсів для викладання дисциплін гуманітарного циклу дозволяє студентам-філологам здобути системні філологічні знання, сприяє розвитку професійної компетенції: «інтегративный подход при обучении филологических дисциплинам определяется как реальное воплощение интегративного принципа в профессиональной деятельности филолога: совокупность задач, содержания, форм, методов, приемов, средств в изучении взаимосвязанного материала родственных филологических дисциплин для создания системных знаний в данной области, влияющих на формирование профессионализма студентов» [1, с. 216]. Застосування інтегративного підходу сприяє підвищенню професійних якостей студентів, також змістовно збагачується методична підготовка.

Висновки і пропозиції. Останнім часом ми спостерігаємо кардинальні зміни в системі вищої освіти. З переходом на Болонську систему змінюються її стандарти, впроваджуються нові освітньо-кваліфікаційні рівні, період навчання зменшується, наприклад, у разі бакалаврату, проте вимоги до якості підготовки залишаються високими. За таких умов актуальна зміна навчальних стандартів, впровадження нових перспективних навчальних технологій щодо професійної підготовки студентів. Інтегративний підхід має багато переваг, адже сприяє формуванню системних знань у студентів: дає можливість поєднати в одне ціле знання і навички, які студенти отримують у

результаті вивчення різних навчальних дисциплін, здобути нові знання під час реалізації міжпредметних зв'язків. Міждисциплінарна інтеграція втілюється в різних моделях:

- інтеграція дисциплін, які входять в одну галузь навчання;
- інтеграція дисциплін із різних галузей, наприклад, синтез гуманітарних та природознавчих дисциплін;
- інтеграція на основі домінування однієї з дисциплін.

Застосування інтегрованого підходу оптимізує навчальний процес, сприяє формуванню в студентів цілісного уявлення про предмет та об'єкт навчання, забезпечує практико-професійну спрямованість навчального процесу.

За інтегрованого підходу до вивчення іноземних мов у студентів відбувається систематизація й структурування набутих знань, збільшується ефективність навчального процесу в результаті застосування різнопланових видів діяльності, підвищується мотивація й пізнавальний інтерес до вивчення предмета, поліпшується професійний рівень студентів відповідно до сучасних соціально-економічних й політичних вимог суспільства.

Сучасні підходи до організації навчального процесу актуальні та потребують подальшого вивчення в плані практичного впровадження: розроблення навчальних планів та програм інтегрованих курсів, методичного забезпечення, адаптації наявних методик, організації структурно-логічних зв'язків між навчальними дисциплінами різних циклів тощо.

Список літератури:

1. Адамко М. Технология интегративного обучения в формировании общепрофессиональной компетенции «филологический анализ и интерпретация художественного текста» у студентов-филологов. Вектор науки. Серия «Педагогика». ТГУ. 2012. № 3 (21). С. 215–218.
2. Гриценко Л. Теория и практика обучения: интегративный подход. М.: Академия, 2008. 240 с.
3. Игнатов С., Игнатова Б. Интегративный подход в моделировании современного образования. Социально-экологические технологии. 2013. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/integrativnyu-podhod-v-modelirovanii-sovremennogo-obrazovaniya>.
4. Кас'ян І. Сутність провідних підходів до організації навчально-виховного процесу. URL: http://www.rusnauka.com/25_SSN_2009/Pedagogica/51740.doc.htm.
5. Николашина Е. Интегрированный подход в обучении иностранному языку. Концепт: научно-методический электронный журнал. 2017. № S16. URL: <http://e-koncept.ru/2017/470197.htm>.
6. Осипов В., Бугаева Т. Интегративный подход в формировании компетенций в образовательном процессе. Современные наукоемкие технологии. 2017. № 1. С. 140–144. URL: <http://www.top-technologies.ru/article/view?id=36571>.
7. Токарева А. Интегративне навчання як один з перспективних напрямів розвитку сучасної вищої освіти. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2014. № 2 (8). С. 184–187.
8. Шабанова Ю. Системний підхід у вищій школі: підруч. для студ. магістратури. Д.: НГУ, 2014. 120 с.

ИНТЕГРАТИВНЫЙ ПОДХОД КАК СРЕДСТВО ОПТИМИЗАЦИИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА

В статье анализируются современные подходы к организации учебного процесса в вузе, в частности, освещаются преимущества внедрения интегративного подхода, который способствует формированию системных знаний у студентов, объединяет в одно целое знания и навыки, которые студенты получают в результате изучения различных учебных дисциплин, позволяет получить новые знания в ходе реализации межпредметных связей.

Ключевые слова: интеграция, интегративный подход, интегративное обучение, межпредметные связи, синтез, компетенции.

INTEGRATIVE APPROACH AS A MEANS OF OPTIMIZING THE EDUCATIONAL PROCESS

The article analyzes modern approaches to the organization of the educational process at the university, in particular it highlights the advantages of introducing an integrative approach that contributes to the formation of extensive knowledge among students, combines the knowledge and skills that students receive as a result of studying various academic disciplines, allows students to get new knowledge in the course of interdisciplinary team teaching.

Key words: integration, integrative approach, integrative learning, interdisciplinary relationships, synthesis, competence.